

O drugačnosti prevodov in drugačnosti njihovega sodobnega raziskovanja

Martina Ožbot Currie

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

Martina.Ozbot@ff.uni-lj.si

I. Prevajanje in prevodi kot mesto drugačnosti:

- **prevajati** že samo po sebi pomeni **zanimati se za drugega** oziroma **ukvarjati se z drugim**;
- prevod kot nekaj *drugega* v odnosu do **izvirnika**.

Potencialna **kompleksnost** razmerja med izvirnikom in prevodom:

- sočasno nastajanje „izvirnika“ in „prevoda“ (samoprevajanje)
- prevod kot spodbujevalec novih interpretacij izvirnika
- psevdoprevodi.

TODA: v **ontološkem** smislu nujno **dve besedili**;
nemožnost „zvestobe“ izvirnika do prevoda.

Razmerja do *drugega* v prevodih

Dve poglavitni možnosti:

1.) **podomačevanje** (drugi kot manj „drugačen“),

nem. *Entfremdung*, angl. *domestication*

2.) **potujevanje** (drugi kot bolj „drugačen“),

nem. *Verfremdung*, angl. *foreignization*

sprejemljivost /*acceptability*/ : ustreznost /*adequacy*/

Itamar Even-Zohar (1990)

Podomačevanja in potujevanje

- konceptualizacija: **Friedrich Schleiermacher**: *Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens* (O različnih metodah prevajanja), 1813.
- „popularizacija“: **Lawrence Venuti**:
 - *The Translator's Invisibility: A History of Translation* (1995, ²2008)
 - *Scandals of Translations: Towards and Ethics of Difference* (1998).

- Tudi **domneva o jezikovni relativnosti** (*linguistic relativity hypothesis*):

ameriška antropološka jezikoslovca

Edward Sapir in **Benjamin Lee Whorf** – proučevanje
indijanskih jezikov (prva polovica 20. stoletja)

- »odkrito prevajanje« in »prikrito prevajanje«,
- »eksotizacija« in »naturalizacija«,
- »anti-iluzionizem« in »iluzionizem«,
- »semantično prevajanje« in »komunikacijsko prevajanje«,
- »dokumentarno prevajanje« in »instrumentalno prevajanje«,
- »opazovalna recepcija« in »udeleženska recepcija«,
- »zamegljen slog« in »prozoren slog«.

- **Namerno (ne)ohranjanje tujosti izhodiščnega besedila**, ne vsakršna prisotnost sledi izhodiščnega besedila.
- Gideon Toury 1995: *law of interference* „zakon o interferenci“
 - tako pozitivni kot negativni transfer.

Podomačevanje in potujevanje nista vrednostni kategoriji.

Oba pristopa sta lahko **smiselna** glede na okoliščine prevajanja in lahko **utrjujeta** obstoječi odnos do *drugega* ali **spodbujata** k spremembam.

- *Periferne in centralne kulture (tudi nevrednostni oznaki)*

- From fairest creatures we desire increase,
That thereby beauty's rose might never die,
But as the ripper should by time decease,
His tender heir might bear his memory: /.../
(W. Shakespeare: *Sonnets*, 1)
- Otrók želimo si od lepih bitij,
da Cvet Lepote níkdar ne umre,
da nežno popje moglo bi budit
spomin na cvetje, ki ga čas ospe. (Prev. Janez Menart,
1965)
- Od lepih bitij pomnožitve si želimo,
da cvet lepot tako ostane živ za vedno;
saj je takrat, ko zrelejšega čas je mimo,
potomec nanj spomin, kakor volilo dedno. (Prev. Srečko Fišer,
2005)

- - What's with the **Guinness**?
 - /.../: Kaj pa je narobe z **guinessom**?
- - Well, would you not switch them around and let a man a **pint of stout**, no?
 - Jack: A ju ne bi potem rajši zamenjala, da bojo ljudje dobili **guiness**, kot se spodobi?

Conor McPherson: *The Weir*, 1997.

Jez, 2001. Prev. Tina Mahkota. (SNG Drama)

- - Jack: Would you give us ten ***Silk Cut***,
Brendan?
Brendan: Red?
 - Jack: Mi daš, prosim, še ene ***marlboro***,
Brendan?
Brendan: A ta rdeče?
- - They'd gone for lunch in *the Arms*.
 - Najprej sta šle nekaj pojest v *Krono*.

II. Raziskovalna drugačnost

Razmišljanje o prevajalskih vprašanjih **nujno** refleksija o *drugem*.

Pred desetletji že ukvarjanje s tovrstnimi vprašanji znamenje *drugačnosti* (prevod kot „posnetek“, „reprodukcija“, „neavtorsko besedilo“ itd.)

- Toda tudi v današnjem raziskovanju „drugačne“ raziskovalne težnje:
 - doslej slabo poznane ali prezrte tradicije,
 - preverjanje konceptualnih meja „prevoda“,
 - zgodovina prevajanja,
 - figura prevajalca.